

grafije datira iz teh let in prva priznanja za svoje delo je dobil, ko je bil že davno prvi med prvimi.

Njegovo leksikološko delo posega v izredno širino. Kriza mladogramatične leksikologije, ki je dosegla svoj višek prav v letih njegovega študija, je zahtevala od mlajših delavcev vrsto novih metodičnih prijemov. Mladi Machek je prispeval svoj delež ne samo v slavističnem, ampak v evropskem merilu, k razčiščenju vprašanja psiholoških glasovnih sprememb v posameznih obdobjih razvoja jezika. Mnogokrat so mu očitali, da kar prelahko preskoči zakonitosti regularne fonetike. Vendar je bila za njegovo delovno metodo semantika vsaj enakovreden, če ne celo važnejši faktor kakor fonetika. Trdno je baziral na šoli »Wörter und Sachen«, njegove etimologije so redno temeljito podprte z bogatim biološkim, etnografskim in kulturnogodovinskim poznavanjem obravnavanih pojmov. S temi svojimi mnogokrat presenetljivo novimi prijemi se je loteval nalog, ki si jih je izbral za svoj življenjski cilj. Izrazni fond češčine, posebno ljudskega jezika, mu ni bil nič manj pri srcu kakor obsežni in zapleteni problemi slovsanske etnogeneze. Njegova »Česká a slovenská jména rostlin« iz leta 1954 in »Etymologický slovník jazyka českého a slovenského« iz leta 1957 so najvidnejši sadovi kombinacije vseh teh metod in že zaradi svoje presenetljive originalnosti nepogrešljiv vadecemec vsakega slovsanskega in celo neslavističnega leksikologa. Tik pred smrtjo je dokončal rukopis za novo izdajo češkega etimološkega slovarja, v katerem se je baje odrekel nekaterim svojim starejšim tezam, druge bogato dopolnil, predvsem pa izpustil slovaščino, ki so mu jo pri prvi redakciji najbolj zamerili. Celoten pregled nad njegovim delom pa bomo dobili šele, ko bo začel izhajati veliki primerjalni slovsanski etimološki slovar, katerega so pred več kot desetletjem slovsanske akademije soglasno poverile njegovi delavnici. Temu delu je ostal duhovni vodja tudi v zadnjih letih težke bolezni, nadaljevali pa ga bodo v glavnem njegovi učenci.

Težko je na kratko opisati pomen tega tako obsežnega življenjskega dela, posebno še pri delavcu, ki je tako rad hodil svoja pota. Njegove ideje so vedno presenetljivo inteligentne, vzbujajo spoštovanje celo, kadar se z njimi ni mogoče vsestransko strinjati. A to spet ne pomeni, da bi jih mogli kar a priori zavračati. Mnogo jih je, ki jih bo morala slavistika še prežvečiti in prebaviti. Mnogo korektur in dopolnil na področju praslovsanskih odnosov do arijsčine, hetitščine, pragermansčine, keltščine, prabaltičine in celo do predindoevropskih jezikov bo še dolgo ostalo važna osnovna baza za raziskovanje slovsanske etnogeneze. Zavest ozke povezanosti razvoja jezika z razvojem duhovne in materialne kulture, ki preveva njegovo delo, pa tudi zasluži, da bi jo leksikologi razvijali še naprej. Kar bo pod težo novih argumentov iz Machkovega dela moralo še izpasti, ne more več moliti tiste podobe, ki smo si jo doslej ustvarili o njem.

France Bezlaj

POPRAVLJENA SLOVENSKA SLOVNICA

Lani je izšla, kot beremo v naslovu,¹ popravljena izdaja Slovenske slovnice 1956. Izdaja je bila potrebna, saj na trgu že dalj časa pred tem ni bilo mogoče dobiti takega potrebnega priročnika. Glede na to, da je njena prednica doživela več temeljitih in deloma prav ostrih kritik² in da se je o marsičem, kar ta slovnica obravnava, medtem pisalo tudi v posebnih člankih, razpravah in knjigah,³ jo kaže pregledati prav s stališča, kaj je v njej popravljenege oz. zboljšanege.

Prelistajmo na hitro slovnico, primerjajoč jo s staro. Na prvo novost naletimo šele v poglavju *Pravopis*: tu je ponatisnjeno pravopisno poglavje iz *Slovsanskega pravopisa 1962* od poglavja *Deljenje* dalje, te da je izpuščen pasus *O rabi in pisavi pripon*, ki je izzval polemiko *biavec — bralec*.⁴ To je največja sprememba v primeri s slovnico iz

¹ Dr. Anton Bajec, dr. Rudolf Kolarič, dr. Mirko Rupel: Slovenska slovnica, Druga popravljena izdaja. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1964.

² F. Tomšič: Nova slovsanska slovnica (A. Bajca, R. Kolariča in M. Rupla, JiS II (1956/57), 127—134. — M. Feguš — A. Bajec: Še ob Slovsanski slovnici 1956, JiS III (1957/58), 190—192. — Boris Misja: Nekaj pomislekov ob novi slovsanski slovnici, JiS III (1957/58), 41—42. — Jože Toporišič: Probleme der slovsanschen Schriftsprache, Scandoslavica VI/1960, 53—74. — Isti: Slovenska slovnica. Sastavili ..., Filologija 3/1962 (Zagreb), 278—289.

³ Do junija 1961 imaš bibliografijo v članku J. Toporišiča: Povojno raziskovanje slovsanskega knjižnega jezika in njegove naloge, JiS VII (1961/62), 161—170. — Za pozneje: B. Urbančič: O kriterijih pravilnosti v knjižni slovsanščini, JiS VII (1961/62), 36—40, 200—209; J. Toporišič: Razgledi po stilistiki in stilu, JiS VIII (1962/63), 34—44; Isti: Fonetika, fonologija in pravorečje v SP 1962, n. m. 138—143, 167—173, 206—211; B. Urbančič: Naš novi Pravopis, JiS IX/1964, 103—118.

1956: prejšnjih 13 strani je zamenjanih kar s 64, in še drobnejšega tiska. V teh 13 straneh je upoštevan tudi glede na slovnico 1956 opuščeni pristanek o sklanjativu tujih lastnih imen (Ss 1956, str. 106—109). Zanimivo je, da je poglavje *Pridevnik iz tujih lastnih imen* ostalo na mestu, kjer je bilo v Ss 1956 — v oblikoslovju pri pridevniku —, čeprav je v novi slovnici že pred tem obravnavano v poglavju *Pravopis* (str. 83—85).

To je vse, kar je popravljen, drugo je (če odštejemo pisavo stotic glavnih števnikov po novem), kot je bilo v Ss 1956. Ali so bile kritike, razprave in knjige, nastale v obdobju med obema izidoma slovnice, brez vrednosti, ko jih je mogoče kar preiti? — Skoraj ni vejeto. Sicer pa je glede tega zapisal Bajec (JiS 1957/58 str. 190) naslednje:

»O Slovenski slovnici 1956 je dobilo uredništvo (mišljeno je ured. Jezika in slovnice) že lepo število pripomb in ocen. Tomšičevo kritiko je objavilo v celoti, članek B. Misje tako, kakor ga je skrajšal avtor sam. Lepo gradivo je v oceni, ki nam jo je poslal J. Toporišič, toda njegovega obravnavanja je bilo za več kakor 40 tiskanih strani. Ker si časopis ne more privoščiti takšnega razkošja s prostorom, je naprosil avtorja, naj bi spis razdobil v več samostojnih razprav. Obljubil je in del obljube že izpolnil. Na zadnjem kongresu slavistov v Dolenjskih Toplicah je M. Feguš nanizal precej pripomb. Zal jih ne moremo objaviti v celoti, ker nas daje tiska za prostor, so pa nekatere tako tehtne, da jih naši bralci morajo izvedeti in je uredništvo dolžno povedati svoje mnenje o njih. (...) Ko bi bila slovnica iz 1947 tako temeljito ocenjena kakor sedanja, nova ždaja v marsikaterem pogledu ne bi bila pomanjkljiva. Tako pa so bili avtorji navezani samo na svoje opazovanje.«

Malo dolg citat, daje pa odgovor na vprašanje o vrednosti vsaj v njem navedenih kritik Ss 1956. Ker je nova slovnica z navedeno izjemo ponatis svoje prednice iz l. 1956, jo seveda zadevajo vsi tisti očitki kot njeno prednico. Po našem mnenju ni dvoma, da so mnogi med njimi upravičeni. Glede na to si je izdajatelj nove slovnice zaslužil tudi pridevnik skrajnega malomarneža, ki mu je za napredek malo mar.

Ali bi bilo smiselno razgrinjati pred bralcem na desetine strani napak in pomanjkljivosti, s katerimi se diči naša slovnica in ki so že bile obravnavane? Ali ne bi bilo bolj preprosto kar ponatisniti stare kritike, da bi bile bolj pri roki? Toda ali je to slovnico sploh mogoče popraviti? — Četudi bi mestoma šlo, je vendarle bolje, ko bi jo čisto predelali, ali še bolje: na novo napisali. To tudi zaradi naslednjega: ko prebiraš stari del nove slovnice, še zmeraj naletiš na neodkrita napake in pomanjkljivosti. Ena takih najvažnejših je odsotnost določnejšega in včasih tudi kakršnegakoli stilnega kriterija pri vrednotenju dvojnih ali še več naglasnih možnosti, oblik, besed, sintaktičnih sredstev... za izražanje racionalno iste predmetnosti. (Prim. o tem razpravo *Stilska vrednost slovenskih veznikov ali Glagolski naglasni tipi slovenskega knjižnega jezika*).⁵ — Pa pustimo stari del slovnice in se zaustavimo podrobneje ob novem.

Kot zapisano, je poglavje o pravopisu mehanično preneseno v novo slovnico iz SP 1962. To je nerodno že zato, ker se sedaj o sklanjativu tujih lastnih imen razpravlja v poglavju o pravopisu, namesto da bi to brali pri morfologiji, in sicer pri posameznih sklanjativih in besednih vrstah. Treh že v stari slovnici ni bilo zadovoljivo rešeno, saj so bila tuja lastna imena vseh treh spolov obravnavana na koncu samostalnika, torej nepovezano z domačimi imeni. Isto je bilo tudi s tujkami. Tako ločevanju tujega in izposojenega od domačega (da ne govorim o sedanjem mešanju oblikoslovja s pravopisom) predmetno ni upravičeno, še posebno ne, če ni specificirano. Naj enotnost tujega in domačega ponazorim. Vsa sklonljiva ženska lastna imena gredo v I. sklanjatev: vseeno je, ali gre za *Julko* ali za *Klio*, za *Melpomeno* ali *Lenčko*. In ne sklanjajo se načeloma spet iste kategorije: lastna imena na soglasnik (*Dolores, Kotnik*) in na *-i* in *-u*. Nesklonljiva so še redka tuja občna imena, kakor npr. *mater* ali *species*. — Nič drugače kot pri samostalnikih ženskega spola ni pri moških: tudi tu gredo redko v čem tuja lastna imena svojo pot (npr. *Kato* — *Katona* ipd.).

Zaradi mehaničnega prenosa poglavij iz SP 1962 v novo slovnico je poleg tega sklanjatev domačih lastnih imen obravnavana dvakrat: enkrat v poglavju o pravopisu, drugič pri sklanjativih. Kako se zaradi tako raztrganega obravnavanja znanje o sklanjativih samostalnikov slovenskega knjižnega jezika težko strne v zaokroženo (in učinkovito) podobo, ni treba posebej poudarjati.

⁴ F. Novak: Najvažnejša stališča v pravopisni vojni, n. m. 62—65; navaja glavne borce, kot so: Kotnik, Borko, Urbančič, Bezler, Pogorelec, Bajec, Legiša, Bordon, Pivko. — B. Urbančič: Problem »bravca«, SR XIV/1963, 211—228.

⁵ Stilska vrednost... Radovi Zavoda za slavensku filologiju (Zagreb) 6/1964, 63—83; Naglasni tipi..., JiS X/1965, 56—79.

Kakšna pa je — po našem mnenju — vrednost spremenjenih pravopisnih določitev v novi slovenski slovnici? — Zapisati je treba, da so tu zares upoštevane mnoge ugotovitve iz člankov o starem načinu pisanja in o določilih Pravopisa iz 1950. leta.⁹ Preglejmo po vrsti posamezne probleme.

Deljenje besed

Deljenje besed (prej razzlogovanje) je sedaj preprostejše. Tako lahko izgovorljivi soglasniški sklop nasproti prejšnjemu *ti-skati* sedaj delimo *ti-skati* in *tis-kati*. Da smemo pri te vrste sklopih k prvemu delu besede jemati načeloma samo po en soglasnik (*kuš-irav*, ne pa tudi *kušt-rav*), je nepotrebna omejitev, in bi jo kazalo v novem pravopisu odpraviti. To posebno zaradi tega, ker v *Pomni* k točki c) (težko izgovorljiv soglasniški sklop) Pravopis vendarle dovoljuje pustiti pri prvi polovici besede tudi dva soglasnika (*sonč-na* poleg *son-čna*). — Prav tako ni z ničimer upravičena druga omejitev v jemanju soglasnika k prvi polovici besede: ko gre namreč za soglasniška sklopa *lj* in *nj*. Zakaj bi tu smeli deliti le *kral-ja*, *ko-nja*, ne pa tudi *kral-ja*, *kon-ja*, če pa pisna pred-samoglasniška *lj* in *nj* po zatrevanju same slovnice izgovarjamo kot *l* ali *n + j*. (Prim. Ss 1964, str. 42: »Pred samoglasnikom ... se v skupini *lj* izgovarja vsak glas zase ...«, in na str. 43 je isto tudi za *nj*.) — In nazadnje: če imamo pravilo, da »pri deljenju tujih lastnih imen ne smemo trgati samoglasniških in soglasniških sklopov, ki zaznamujejo en glas« (str. 46), zakaj potem prav zahtevati, da »dva enaka soglasnika med samoglasnikoma delimo: *Schil-ler*, *Boc-cac-cio*?« Vsa druga pravila se navsezadnje še vedno nasiljanjo na izgovorljivost obeh delov razdeljenega sklopa (ni mogoče deliti *so-nčna*), tu pa naenkrat skok nekam čisto drugam. Ali se ne bi bilo v takih primerih bolje držati splošnega pravila o soglasniških in samoglasniških sklopih, ki zaznamujejo en glas? — Kazalo bi tudi pravilo »Zaporedna samoglasnika lahko delimo: *Le-on*« glede na enoglasni samoglasniški sklop *Cooper* spoštljivo in reči: »Zaporedna samoglasnika, ki zaznamujeta dva glasova, delimo.«

Raba velikih in malih črk

O tem problemu se je pisalo sorazmerno veliko, marsikaj od tega je bilo v novi pravopis tudi sprejeto, vendar je dovolj pogosto kaj še nedognano.

Tako npr. pri veliki začetnici. Nikoli nisem bil prav zadovoljen s formulacijo, da pišemo z veliko začetnico »prvo besedo v stavku za piko, klicajem in vprašajem«. To zato, ker se z njo problem prenese samo na drugo področje (tj. kdaj pa postavljamo piko, klicaj in vprašaj), pa tudi zato, ker ne upošteva absolutnega začetka. Treba bi bilo reči, da z veliko začnemo vsak samostojni stavek, nič pa ni važno ali je pred njim pika, klicaj ali vprašaj ali pa sploh nič. Če hočemo za temi ločili pisati začetek stavka z veliko začetnico, morajo pika, klicaj in vprašaj prav tako stati na koncu samostojnega, ne katerikoli stavka.

Zdi se mi razen tega, da bi z veliko smeli pisati tudi začetke samostojnih stavkov za dvopičjem tj. stavkov, ki ne kažejo sintaktične odvisnosti od stavka pred dvopičjem, torej ne samo kot sedaj, za dvopičjem, če mu sledi premi govor. Primer: »Za sklanjatev samostalnikov II. deklinacije veljajo naslednja pravila:

1. V tip *perut* se uvrščajo večzložne osnove s stalnim številom zlogov (*ljubeznivost*), enozložne samo izjemoma (*nit*). Pri večzložnih so poseben problem sestavljenke tipa *pomoč*; o tem pozneje.

2. Raznozložne osnove ...

Po sedanjih pravilih je treba na koncu vsake točke postaviti podpičje. Če prav razumem veljavni pravopis, se v takih primerih rešuje tudi tako, da za *Pomni*, kadar mu sledi več točk, ne postavlja nikakega ločila (prim. Ss 1964 str. 50—51).

Pri veliki začetnici v osebnih lastnih imenih se mi upira pisava *Friderik s Praznim žepom*. Pridevek je tu vse, kar je za *Friderikom*, torej bi morali pisati *Friderik S praznim žepom*, kakor pišemo tudi *Aleksander Makedonski* ali *Janez Evangelist* ipd. »S praznim žepom« ima funkcijo priimka, te pa pišemo z veliko.

In še eno: če imamo — po mojem dobro — pravilo: »Kadar osebno ime zaznamuje predmet in ne več določene osebe, postane občno ime in se piše z malo začetnico: *Volta* — *volt*« itd. (str. 49), ne vem, zakaj ne bi tako ravnali še s tistimi samostalniki,

⁹ Glej 3 Povojno raziskovanje ... in Naš novi pravopis ter točko 4.

ki so nastali iz svojilnih pridevnikov lastnih imen: pišimo torej z malo *jurjevo, gregorjevo, silvestrovo*, in ne z veliko začetnico, kot zahteva pravopis, ki se mora zaradi tega takoj zavarovati s posebnim *Pomni*, kjer zremo: »vendar pa svojilne pridevnike v rastlinskih in podobnih imenih pišemo lahko tudi z malo začetnico: *salomonov pečat, marijini laski* ipd.« (str. 49). Mislim, da tudi take primere moramo pisati z malo začetnico: *Marijini laski* so pač laski osebe s tem imenom, *marijini laski* pa občno ime.

Zemljepisna imena

Kdor je to poglavje v SP 1962 natančno bral, vidi, da so še zmeraj težave s pisavo sestavljenih imen (enako tudi pri stvarnih lastnih imenih). Pravopis je šel v pravi smeri s pravilom, da z veliko začetnico pišemo samo prvo besedo sestavljenih imen, vse druge pa z malo, kolikor seveda sama niso lastno ime. Torej: *Stročja vas — Koroška Bela*. Na tem mestu bi bilo treba opustiti sklicevanje na občutek, ali je kako ime lastno ali ni (prim. Ss 1964, str. 50, točka 2), in reči, da v sestavljenih lastnih imenih nikoli ne pišemo z veliko neprvih občnih imen. Po sedaj veljavnih pravilih pa pišemo npr. *Golo brdo*, ker prilastek *golo* menda ne kaže na kako drugo brdo kje v bližini (npr. na kakšno *Lesno brdo*), pišemo pa *Srednje Brdo*, če je v bližini še kakšno *Gornje* ali *Spodnje Brdo*. To pa poleg tega velja samo za nekaj imen tipa *brdo*, ne pa npr. za *selo*, ki ga pišemo v vseh navedenih primerih z malo: *Golo selo, Lesno selo, Zgornje selo, Srednje selo*. Posledica teh zapletenih predpisov, ki jih človek tudi pri pazljivejšem prebiranju pravopisa prav lahko prezre, je, da si moramo zapomniti tako občna imena, ki se ob nekaterih prilastkih pišejo z veliko, kakor tudi te prilastke same. Med taka občna imena gredo poleg *brda* še: *draga, gorica, log, polje, potok, gaber, loka, gradišče, blato, dobrava, trn, otok, gorice*, med prilastke, od katerih je odvisna pisava teh občnih imen v sklopu lastnega imena z veliko začetnico, pa gredo: *stari — novi, gor(e)nji — dol(e)nji, zgornji — spodnji — srednji, veliki — mali, notranji — zunanji*, ne pa — kot vemo — morda tudi *goli — kosmati* ipd. Kadarkoli človek te stvari predava, se jih mora pred tem vedno znova učiti in še rad odpove spomin, tako da je treba priti s knjigo na dan. — Nepotrebno je zapleteno. Ostanimo preprosti, jasni in učinkoviti: občna imena v sestavljenih lastnih imenih pišimo, kadar niso prva beseda, vedno z malo začetnico: *Golo brdo, Lesno brdo, Srednje brdo, Zgornje brdo* itd. = *Golo selo* itd. Sem seveda tudi za to, da se piše *Škofja loka* (ki zaradi tega ne bo nič manjša, kot je sedaj), *Dolenjske toplice, Rimske toplice*, kakor se že sedaj pišejo tudi *Čateške toplice* ipd. Tudi nisem prepričan, da bi prišlo do kakih težav, če bi namesto *Dunajsko Novo mesto* ali *Bohinjska Srednja vas* pisali kar *Dunajsko novo mesto* in *Bohinjska srednja vas*. *Novo mesto* samo na sebi ni lastno ime, pač pa vse skupaj, tj. *Dunajsko novo mesto* in *Bohinjska srednja vas*, in da to nakažemo, zadošča ena sama velika začetnica.

Za konec še dve pripombi:

1. Res je nekaj samostalnikov, pri katerih ne vemo prav, ali so občno ime ali ne: med take sodi npr. *gradec*, ne pa tudi *tabor*, kot meni Ss str. 50, pač pa verjetno že *alpe*.
2. Pri imenih tipa *Na bregu, Pod skalco* ipd. Ss str. 51 govori o osnovni ali imenovalniški obliki. To ni imenovalniška oblika, saj se vidi, da gre v navedenih primerih za mestnik oz. orodnik. Taka imena so prilastek k izpuščenim (sami ob sebi razumljivi) odnosnici, vzemimo *mesna četrt* ali *gostilna*. Uporabljamo jih lahko kot subjekt, toda zaradi tega ime še ni v imenovalniku, saj bi sicer tudi za *če* v stavku *Če je veznik* morali reči, da je v imenovalniku.

Stvarna lastna imena

Po Tomšičevi zaslugi⁷ smo se izognili preteči poplavi velikih začetnic pri pisavi lastnih imen, vendar smo pri stvarnih lastnih imenih zašli v drugo skrajnost. Tu se nam po novem priporoča pisanje z malo začetnico tudi tedaj, ko bi imena bilo boljše pisati z veliko. Na težave je opozoril že Jože Sifer.⁸ Če je naslov kakšne ustanove ali zavoda *Gimnazija Vič* ali *Filozofska fakulteta v Ljubljani* ali *Gradbeno podjetje Slovenija ceste*, potem je treba to pač pisati z veliko začetnico, če se obračam na naslov, na institucijo s takim in takim lastnim imenom, ne pa na institucijo take in take vrste v tem ali onem kraju. — Po mojem je docela napačno, če se odsvetuje ali prepoveduje v takih primerih velika začetnica. Pač pa je drugo učni predmet *ekonomika in organizacija podjetij* ali

⁷ Za pravice male začetnice: JiS I (1955/56), 114—116, 241—245; JiS II (1956/57), 93—95, 239.

⁸ Še o veliki začetnici, JiS II (1956/57), 238—239.

ime takega organa, kot je *univerzitetna uprava* ali *delavski svet*, ali ime praznika (prvi maj, praznik dela, božič), odlikovanja (partizanska spomenica), vojaške enote, kolikor se sploh izpisujejo njih številke (1. bataljon). Zakoni, uredbe, odločbe, pravilniki in navodila pa so lastna imena, zato jih, če jih citiramo, le pišimo z veliko, npr.: *Zakon o pokojninskem zavarovanju 1964*, & 14. Če pa mislim samo splošno na naše zakone, npr. v zvezah kot: *V našem zakonu o pokojninskem zavarovanju . . .*, potem imam pred očmi samo občno ime, ne lastnega, tj. zakon o pokojninskem zavarovanju sploh. Mislim, da gredo med lastna imena tudi imena vojaških enot iz narodnoosvobodilne vojne kot *Pohorski bataljon*, *Cankarjev bataljon* ipd.

Pisava tujih lastnih imen in tujk

To je eno najneprimerneje rešenih poglavij novega pravopisa in s tem tudi slovnice. — Pri tujih lastnih imenih pravzaprav še nekako gre: če so prvotno pisana z latiničo, jih pišemo, kolikor nam dopuščajo naše tiskarne, tako, kot jih pišejo tisti, od katerih smo jih sprejeli (z manjšimi kompromisi posebno pri latinskih imenih), iz nelatinskih pisav pa jih zapisujemo v glavnem po svojih izgovornih in zapisnih prilikah (spet s kompromisi pri ruščini ali grščini).

Da pri vsem tem ni idealne enotnosti, naj pokažejo primeri tipa Aurelius oz. Avrelj, pri katerih »diftonga *au* in *eu* ostaneta nespremenjena pri tistih imenih, ki imajo v nominativu izvorno obliko, v poslovenjenih oblikah pa ju zamenjuje *av* in *ev*« (Ss 1964, str. 65). Podobno za grščino na str. 69. Tu se namreč pojavlja vprašanje, kako je v morfološko vedno samo poslovenjenih oblikah od roditelja edmine dalje: ali ima *Plautius*, ker je od roditelja dalje poslovenjen, samo obliko *Plavta* ali tudi *Plauta*? Napisane so samo oblika *Plautus*, *Plauta* (prim *Augias* — *Augia*), pač pa pri pridevniku *Augio*v in *Avgijev* (Ss 1964, str. 76). — Mislim tudi, da neupravičeno ni dovoljeno pisati paralelno z *Evklid* tudi *Zevs* za grško *Eukleides* in *Zeus*.

Zaradi ohranjanja tuje diftongične zveze na koncu osnove prihaja pri sklanjanju in izpeljevanju do nemogočih pisnih samoglasniških kopicenj: *Medeia* — *Medeii* — *Medeiin*. Grozno me zanima, zakaj *Laelius* ali *Phoebus* smem pisati *Lelius* in *Febus*, ni pa *Astraei* mogoče podomačiti in pisati *Astraje*. — Ie šele težave z izgovorom takih pisnih samoglasniških zanimivosti! *Augio*v (str. 76, toč. b) izgovarjamo samo *-ioj* — to zveš v SP — *-ijej* izgovarjaš lahko samo v primeru, če pišeš *Avgijev* (če sem prav razumel), *Patrizio*v izgovarjaš samo *-ijej* (str. 80), pač pa pridevnik od imena *Bloy* pišeš in izgovarjaš *Bloyev* (tj. *bloajej*; str. 74). Prim. še izgovor *-em* in *-om* za pisano *Franzom*, in samo *-oj* za pisano *Franzov*.

Ali ni to blizu zmešnjavi? Nekje — mislim, da v dnevniku — sem bral, da pišemo tip *Augio*v namesto *Avgijev* zato, ker namesto končnic *-om*, *-ov*, *-oma* in pripone *-ov*, pišemo *-em*, *-ev*, *-ema*, *-ev* samo za pisanim *c*, *j*, *č*, *ž*, *š*. Tako argumentiranje nima pravopisa čisto na svoji strani. Prim. že obravnavano *Bloyev* (*-ev* za *ipsilonom*) in še naslednje mesto v slovnici: »Ponekod pisava omahuje in tudi pišemo (za trdimi pisnimi in govornimi mehkiimi soglasniki — op. J. T.) *-em* *-ev* (treba bi bilo dodati še *-ema* — op. J. T.): s *Fochem*, *Fochev*, *Radicsem*, *Bartschem*, *Macaulayem*« (Ss 1964, str. 79/80). Temu je treba dodati še edino dopustne slovanske primere s *Palmotičem* in *Nestroyem* (str. 80).

Kam hočem? — Pišimo *-em*, *-ev*, *-ema* in prip. *-ev* pri svojilnem pridevniku dosledno in enotno za vsemi govornimi mehkiimi glasovi (mislim, da se je za to potegoval že Feguš).⁹ Torej: s *Franzem*, *Fochem*, *Radicsem*, *Bartschem*, *Doccaciem*, *Nestroyem*. Če je pred govornim *j* na koncu osnove govorn samoglasnik (sedanje *Augio*v, *Patrizio*v), izpisujemo tudi *j*: *Avgijev*, *Patrizijev*. Tako namreč že sedaj delamo pri *Rousseauju* (str. 80, točka 4: *Rousseaujevi spisi*). Imena, ki se pisno končujejo na *y*, ki se ne izgovarja kot *j*, (*Bloy*, *Macaulay*), so enaka *Rousseauju*, torej z *Macaulayjem*, z *Bloyjem*. (Ta *j* se seveda — spet po že Pravopisovem zgledu *Rousseauja itd.* — prenese tudi v druge sklone: *Bloyja* ipd., pri grških in latinskih imenih celo v nomativ: *Augij*.)

Ko bi se sprejelo to načelo, bi bilo učenje pravopisa lažje in učinkovitejše, pa tudi bolj upravičeno je tako. Problem bi bila potem samo še tuja lastna imena z govornim vokalom na koncu osnove in s pisnim soglasnikom *s* na koncu besede: *Dumas* — *Dumasa* (izg. *dūmajā*). Jaz bi si tudi tukaj upal pisati z *Dumasem*, pač po pravilu, da po govornih mehkih soglasnikih (to so *c j č ž š*) pišem *-em itd.*, pa naj se beseda piše

⁹ JIS III(1957/58), 191.

kakorkoli. Tako bi torej pisali: *s stricem, bičem, nožem, košem, bojem, Franzem, Boccacciem, Coleridgem, Lesagem* (dveh e-jev ne kaže pisati), *Bartschem, Nestroyem Dumasem*, itd. In če se v edinskem imenovalniku osnova končuje na tudi pisni vokal, pišemo v drugih sklonih pred *-em j*: *Zola-jem, Rousseau-jem, Debussy-jem, Bloy-jem, Macaulay-jem, Claudi-jem*. Tako bi se speljal enoten kriterij, ki je vrhu tega preprost in preprečuje vsako samovoljnost.

Primerno se mi v novem pravopisu in slovnici zdi rešena izpeljava pridevnikov na *-ski* (*-ški, -ovski, -evski, -ki*) iz tujih lastnih imen. Pri njih namreč govorno in pisno domačimo tudi soglasniško izglasje osnove. Tako namesto dveh enakih soglasnikov pišemo enega (*Bonn — bonski, Lille — lilski*), špansko *ll* in italijansko *gl* razvezujemo v *lj* (*Sevilla — seviljski, Ventimiglia — ventimiljski*), italijansko in francosko *gn* podajamo z *nj* (*Boulogne — boulonjski*), vrviamo polglasnik pred zvočnik, ki bi se v pridevniški izpeljanki znašel v sklopu med dvema soglasnikoma (*Newcastle — newcastelski*), pri osnovah, ki se končujejo na *k-c-č, h-s-č, g-ž-z*, izglasni soglasnik besedotvorne podstave premenjujemo s *š* in namesto pripone *-ski* uporabljamo *-ki* zadnje tudi, če se podstava končuje na *š*: *Narvik — narviški, Nizza — niški*... Tu bi bilo treba dodati še imena, katerih osnova se končuje na (govorjeni) *dž*: *Cambridge — cambriški*.

Čisto razlagalno so v tem delu pravopisa še pomanjkljivosti. Poleg že obravnavanega *Cambridge — cambriški* naj omenim še nekatere. Treba bi bilo jasno povedati, da so v točki a) (str. 83) obravnavani pridevniki, izpeljani iz osnov na *govorjeni* samoglasnik. Če tega ne povemo, lahko kdo v točko a) uvrsti tudi *Dachau* ali *Sidney* iz točke b). Zaradi izglasnega vokala v izgovoru spada cela točka 5 (navedena pri *Pomni* na str. 85, toč. č) k točki a), tako še točka 6 ravno tam, kolikor se osnove izgovorno končujejo na vokal (*Cambrati, Pau — Poitiers, Troyes, Lisieux, Montreux, Chamonix*), spet drugo k točki b), ker se končujejo na zvočnik (*Arles*), in k točki c), ker se končujejo na *p b t d ali f*. Kakor hitro te primere uvrstim tja, kamor spadajo, vidimo, da se napačno pišejo po sedanjih pravilih. Če se namreč pravopis drži pravila, da samoglasniških zapisov glasov v tujih lastnih imenih v izglasju ne spreminjamo (to pravilo razbiram iz primerov), soglasniške pa lahko, potem je treba namesto *cambraiski, pauski — calaiski, poitierski, troyeski* pisati *cambrajski, paujski — calajski, poitiejski, troyeski*. Čemu sedanja razlika med *bellevuejski* in *cambraiski*? Tu predlagana pisava za točko 6 se ne oddaljuje bolj od lastnega imena kot *niški* od *Nizze* ali *bydgoški* od *Bydgoszcza* ali *cluški* od *Cluja*, je pa močno blizu našemu izgovoru. V smeri naših želja gre že pravopis izjemoma pri imenih, ki se končujejo na samo pisni x: *lisieuski* iz *Lisieux*. Razume se, da je sedanje *arleski* iz *Arles* napačno, če spada v točko b), prav pa bi bilo arlski, kar nam potrjuje pravopis s svojim *lehavrski* iz *Le Havre*. In da je namesto *nanteski* pravilno *nantski*, nam spet sam pravopis kaže s primerom *diepski* iz *Dieppe*. Pravopis se mora postaviti na enotno stališče govornega izglasja in stvari se bodo bolje uredile, kot so sedaj.

Še nekaj nedoslednosti. Na str. 83 slovnice beremo, da pridevnike »na *-ski* delamo po slovenskih glasovnih zakonih«. Kje pa so ti zakoni v slovnici razloženi? Na str. 166 sem našel pojasnilo samo za »imena, ki se končujejo v osnovi na *k g h* in *s z c*«, češ da se ti glasovi mehčajo. Treba bi bilo razkriti vse zakone, ne pa kar iz *Oslo* zapisati *oselski* in pred tem celo zatrjevati (točka b na str. 84), da se *-ski* dodaja neposredno osnovi, če se končuje na zvočnik. — Prav neobgljeno je pravilo, da se *k g h, c z s* ali *č ž š z* začetnim *s* iz pripone *jski* spajajo v *š*: *Narvik — narviški*. Le kako naj se *k in s* spojita v *š*, ipd.! — In *Brest* v *brestovski* ni podaljšan z *ov*, temveč je namesto pripone *-ski* uporabljena pripona *-ovski*.

Toda to so že pripombe k besedotvorju, ki je tudi sicer v slovnici dokaj šibko. Opozorim naj v zvezi s tem le na točko 7 na str. 85, kjer beremo, da »pri imenih dežel delamo pridevnik na razne načine«. Primeri so *Sicilija — sicilski, Trakija — traški, Španija — španski, Rusija — ruski, Italija — italijanski, Anglija — angleški, Francija — francoski*. Primeri kažejo, da pripona *-ij(a)*, ki zaznamuje posamezne dežele, v podstavi pridevnika večinoma ni ohranjena (*sicilski, traški*), lahko pa tudi je ohranjena (*avstrijski*), zamenjana (*angleški, francoski*), »podaljšana« z *-an* (*italijanski*). Nisem prepričan, da so vsi ti pridevniki nastali iz imena dežel, kot meni Pravopis; *italijanski, angleški, francoski* so očitno iz narodnostnega imena. Tako je tudi z *ruski*, pri *španski, slovenski, traški* ipd. pa imamo opravka z vezanini morfemi *sloven-, špan-, trak-*, na katere se dodajajo pripone za narodnostno ime, deželo in pridevnik, nanašajoč se na narodnost ali državo (pokrajino): *sloven-ec, -ski, -ija, trak-ija, č-an, š-ki* ipd. Vsaj neprimerno je potemtakem pri pridevnikih na *-ski* (kot se na kratko izražamo) govoriti kar kot o izpeljankah iz imena dežele ali države.

Posebno razpravo bi zaslužilo obravnavanje tujk v slovenski slovnici. Že definicija tujke je silno nedoločna, prav tako izposojenke. Potem pa vprašanje, kdaj je kaj splošno sprejeto in kdaj ni, kdaj imajo tujke podomačeno lice in kdaj ne itd. In na vse te nedoločnosti se naslanja njih močno opotečna pisava, čeprav operira z navidez tako preprostimi pravili, kot sta naslednji: »Tujke pišemo v slovenščini... v tuji obliki, če so omenjene le na ozek krog strokovnjakov ali družbe« (str. 86). »Po domači izgovarjavi pišemo tujke, če so v splošni rabi. V takem primeru da jezik besedi domače lice« (str. 27). — Na splošno lahko rečem, da smo v izgovoru in pisanju tega, kar deklariramo za tujke, veliko prehlapčevski, premalo slovenski, svoji, pri obojem pa seveda nedosledni. Zato se skoraj ni mogoče naučiti, kako tuje besede, sprejete v slovenščino, izgovarjamo in kako jih pišemo. Narobe ravnamo, ko za enim in drugim stikamo predvsem po tujih slovarjih, namesto da bi jih izgovarjali v skladu z izgovornimi možnostmi knjižnega jezika in potem tudi pisali kot netujke. Vse preveč si predstavljamo, da besede žive na papirju, ne pa v medčloveškem govornem občevanju. — O tem bo res treba še nadrobneje spregovoriti.

Pisanje skupaj in narazen

Tudi o pisanju skupaj in narazen je tukaj mogoče govoriti samo splošno. Problemi so še vedno pri samostalniku in pridevniku, posebno pa pri prislovu. Pisava skupaj ali narazen je povezana z naukom o besedi v ožjem pomenu (te veje jezikoslovja pa sploh nimamo razvite) in z besedotvörjem, ki je pri nas prav tako na dovolj šibkih teoretičnih temeljih. Pa preidimo k podrobnostim.

Vprašanje, ali naj kak samostalnik pišemo skupaj ali narazen, se pojavlja seveda samo pri tako imenovanih zloženkah in sklopih. Po sedanjem pravopisu pišemo skupaj *avtostrada*, narazen pa *avto cesta*. Pomenske in sintaktične razlike med obema ni, saj ena kot druga pomen »pot za avtomobile« podaja z enakim zaporedjem obeh vsebinskih sestavin. Prvo pišemo po pravopisju skupaj zato, ker ima »v obeh delih tujko« in »smo (jo) sprejeli kot zvarjeno celoto« (Ss 1964, str. 91), drugo pa narazen, ker je »stavljena iz domače besede in tujke ali narobe« (n. m.) — Ta kriterij je samovoljen, treba je vse to pisati skupaj. V tej smeri je res že šel poizkusni snopič *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (str. 10), vendar »zloženkam z domačo besedo« dopušča tudi pisavo narazen, tako da imamo *avtostrada* — *avtocesta* in *avto cesta*. Še enkrat: ločevanje domačega in tujega ni upravičeno, saj je npr. *garaža* današnjemu človeku prav tako navadna (domača) kot tudi *avto* ali *cesta*.

Nova slovnica (in pravopis) navaja med primeri tipa *avto cesta* tudi *alfa žarke*. To ni enakovredno: zaporedja sestavin pri tipu *avto cesta* ne moremo spremeniti, da se ne bi spremenil tudi pomen (*cestoavto* bi pomenil *avto za cesto*, kakor nam dokazuje *šinobus* = *bus za na »šine«*, *žarki alfa* ali *alfa žarki* pa pomenijo *žarke, ki se imenujejo alfa*; tu je torej premena v vrstnem redu mogoča. Tudi zaradi opisane lastnosti obeh tipov zloženek, bi bilo dobro pisati *avtocesta* samo skupaj, ne pa tudi narazen. V tip *alfa žarki* gredo še slovnčni primeri tipa *H bomba in h-mol*. Potemtakem isti tip pišemo različno. Priporočljivo bi bilo pisati kot *h-mol* tudi *H-bomba* z vezajem, in enako tudi *alfa-žarki*, če že nečemo *altažarki*. (Sicer pa za tip *alfa žarki* slovnica primerno priporoča stavljati določilno besedo za odnosno, torej *žarki alfa*).

Tako kot *avtocesto* bi bilo treba pisati tudi sklope *pešpot*, *figamož*, *pedenčlovek*, *laketbrada*. Tudi tu se namreč prva sestavina, ki drugo natančneje določa (*pešpot* = *pot, po kateri se hodi*, *figamož* — *bojazljivi mož*), ne da spremeniti; tj. postaviti za odnosnico. — Če oba sestavna dela takega sklopa sklanjamo, pišemo seveda tudi po našem predlogu narazen: *mojster skaza* — *mojstra skaze* itd. Prav zaradi tega se mi zdi neprimerno, da pravopis dopušča pisavo *dolgčas in dolg čas*, ko je od rod. dalje vendar *dolgega časa*, nikoli pa *dolgčasa*. *Dolgčas* je samo prislov: *dolgčas mi je* = *dolgočasno mi je* (= dolgočasim se). — (Zaradi mehničnega prenosa dela uvoda iz SP 1962 v našo slovnico je prišlo do tega, da na str. 91 piše *pedenj človek*, *laket brada*, *figa mož*, na str. 120 pa beremo po našem pravilnejše *pedenčlovek* in *laketbrada* [poleg *figa mož*]).

Pri pisavi zloženih pridevnikov smo po starem pravopisu ločili »prave spojke z določilno besedo v prvem in osnovo v drugem delu: *svetlósiv*, *temnósiv*...« (SP 1950, str. 37) od zvez, »kjer je prva beseda načinovni prislov: *kričeče rdeč*, *čudno spačen*... *črno lisast*, *belo obrobljen*...« (n. m. 38). Sedaj se govori samo o zvezah, kjer je prva beseda načinovni prislov«, dostavlja pa se, da to »velja tudi za barve« (Ss 1964, str. 92).

In res najdemo med primeri za to pravilo tako *svetlo siv, rjavo rumen, temno rjav* kakor tudi *čudno spačen, črno lisast in belo obrobljen*. Torej je ločevanje iz starega pravopisa odpravljeno. Ali pa se da dokazati naš občutek, da s tem izenačenjem nekaj ni v redu, da je bila stara rešitev boljša? Po mojem imamo prave zloženke (ki jih je spet treba pisati skupaj) tedaj, če domnevamo prislovnega določila ni mogoče ločiti od odnosnice. Če pa je to mogoče, imamo zares opravka s prislovnim določilom. Prim.: *svetlosiv suknji. ima, ima čudno spačen obraz — spačen ima obraz (prav) čudno*.

In še en problem: *iz literarne zgodovine* res lahko izpeljem pridevnik *literarno-zgodovinski*, kako pa je s primeri kot *ideološka in estetska* (kritika)? *Ideološkoestetska* (kritika) nekako ne gre, ker bi to pomenilo *estetska v ideološkem smislu*, kar je nesmisel. Priporočljiva rešitev bi bila tu v pisavi *ideološko-estetska* (kritika), kakor imamo *belomodro-rdečo (zastavo)*, tj. zastavo, ki je bela, modra in rdeča. Primer še *zveza Angležev in Amerikancev; anglo-ameriška zveza*. Seveda je v veliko primerih jasnejše, če rečemo *estetska in ideološka kritika, in ne estetsko-ideološka kritika*, saj prirednega razmerja ne gre kar tako pretvarjati v podredno.

Pri prislovljih ne bi dopuščal pisave *čimdalj* ipd., ko sicer pri soodnosnih *čim — tem* pišemo narazen (str. 94). Drugo je v glavnem dobro rešeno. Pač pa je še zmeraj dovolj zapletena pisava prislovnih predložnih zvez: *dočista — do čistega*. Pravopis jih piše skupaj, kadar so se »strnilne v prislov z novim pomenom«, narazen pa, »kadar imajo svoj pravi pomen« (Ss 1964 str. 94). To je še kar pravo načelo, vendar ne docela pravilno, zaradi česar se ga sam pravopis ne drži povsem. Dosledno le v točki 3 (str. 96), ki navaja čisto pozicijske primere kot *natanko razložiti — na tanko razrezati*. Že s tega vidika je načeloma napačna točka 4, ki uči, da tam navedene primere »pišemo skupaj ali narazen ne glede na pomen« (str. 96), npr. *dotod in do tod*. (Tu se Pravopis sklicuje pač na rabo). Bolje je pisati take primere narazen, saj so njih sestavine ohranile svoj pomen.

Sploh bi za pisavo skupaj ali narazen lahko določili še drugačne kriterije. Prvi bi bil, da pišemo skupaj vse, kar se ne sklada z normo sodobnega knjižnega jezika, in sicer bodisi z oblikoslovne bodisi s kongruenčne strani. Po tem načelu pišemo skupaj *scela, doobra*, ker ne poznamo več nominalne sklanjatve pridevnika (enako *pokonci* zaradi končnice *-i* v mestniku ed., ki ni več stilno nevtralna, izraz *pokonci* pa je). Šele če upoštevamo ta kriterij, ki ga je nakazal v nekem članku A. Bajec, razumemo v Pravopisu uvrščanje zadevnih besed v dve posebni skupini, saj *doobra* pomeni ravno toliko kot *do dobrega*. (Prim. še *predkoma — po dolgem, na gosto, na gostem*, kar najdemo samo pri *nalahno* skupaj pisano.) Pri samostalniku imamo take stvari npr. *na pamet, na videz, od rok*. — Tako bi se novo pravilo glasilo, da pri samostalniku in pridevniku pišemo skupaj tiste predložne zveze, ki nimajo sodobne morfološke in sintaktične strukture ali (in) imajo s stališča sodobnega stanja knjižnega jezika docela nepredvidljiv pomen sicer znanih sestavin. Če imajo zveze sodobno morfološko in kongruenčno strukturo, jih pišemo skupaj samo izjemoma, da lahko izrazimo nasprotja kot *pozimi — po zimi, ponoči — po noči, poceni in po ceni*. — Ostalo bi potem samo majhno število primerov, ki bi si jih bilo treba kar zapomniti. To bi bilo v primeri s stotinami izrazov, ki naj bi si jih zapomnil sedaj, malo. Človek bi mislil, da bi bilo bolje dopustiti več variant. Tako rezoniranje ni pravo, ker se z variantami še podvoji število enot, ki si jih je treba zapomniti.

Ločila

Natančneje sem pregledal to, česar nas nova slovnica po Pravopisu 1962 uči o stavi pike, klicaja, vprašaja in vejice. — Da piko »pišemo na koncu prostega ali zloženega pripovednega stavka« (Ss 1964, str. 97), ni čisto prav: prosti stavek mora namreč v tem primeru biti samostojen in pripovedni stavek mora biti povedan mirno. Če je namreč čustveno obarvan, pišemo za njim klicaj! Na to pozablja novi Pravopis tudi pri klicaju (Ss 1964, str. 99), čeprav je takih klicajev za pripovednimi stavki npr. v Cankarju vse polno. Namesto formulacije, da piko pišemo tudi »na koncu odvisnih vprašalnih, velelnih in želelnih stavkov (npr. Ne vem, zakaj je tako žalosten.)«, bi bilo treba reči, da se pri podredju ravna ločilo po glavnem stavku. S tem je vse povedano in se ni treba zavarovati pri vseh treh ločilih s posebnim *Pomni*.

Pri vprašanju in klicaju govori Ss o samostojnih vprašalnicah in zvalnikih (npr. Kje? ...). Ali niso to kar stavčne tvorbe, ekvivalentni stavkov, kot se izražajo Poljaki in Čehi? (Glede na nepopolnost bi jih v slovenščini lahko lepo imenovali *pástávke*.)

Pri vejici malo moti premajhna medsebojna povezanost posameznih velikih skupin in preveliko število paragrafov in podparagrafov in točk in *Pomni*-jev. Namesto da razpravljamo o vejici posebej, kadar »ločuje samostojne izraze, ki niso pravi stavčni členi« (zvalniki, samostojni miselni prislovi in vprašalnice, izrazi, ki izrečeno misel povzemajo, popravljajo, dopolnjujejo ali pojasnjujejo, samostojno rabljeni medmeti — vse str. 102), bi kazalo povedati kako splošno pravilo: Npr.: Z vejico ločimo vse priredne dele kakršnegakoli stavka: oče, mati, sin; oče je bral, mati je zbiral fižol, sin je bil v hlevu; (premišljal je), kako ga ima rada, kako skrbi zanj, kako mu streže. Drugo tako splošno pravilo bi bilo, da vejica loči posamezne stavke zloženega stavka. In da se ne bi lovili, bi bilo kar tu treba precizirati, da so stavki tudi tako imenovani zvalniki, samostojni medmeti, prislovi, izrazi, ki izrečeno misel povzemajo, pa še pristavki in vrinjeni stavki. Tema dvema splošnima zakonoma sledi pripomba, ki ju omejuje:

1. V prirednostih pred vezalnimi *in, pa, ter, ne -ne, niti* — *niti* in ločilnim (*ali*) — *ali* vejice ne stavimo.

2. Če prideta drug ob drugega dva veznika, med njima vejice ne pišemo, naslanjajoč se pri tem na izgovor, ki med njima ne pozna premora (pri normalnem govorjenju seveda). Tako pišemo tudi ponovljene izraze brez vejice, če jih v govoru ne ločimo s premorom.

3. Zapomni si, da pišemo: V Kranju, 13. X. 1965.

To je vse. Že iz povedanega se vidi, da se tudi v nekaterih podrobnostih potegujem za spremembe. Ena takih je želja, da se vejica ne piše med nadrednim in podrednim veznikom: tako bi se sedanje *da, ker* izenačilo z *in ker* (Ss. 1964, str. 103 oz. 104). To se nanaša seveda tudi na zvezo prislov + veznik (*češ da, že ko*). Tako bo pravopis vernejša podoba izgovora, kot je sedaj, pa tudi bolj preprost bo.

In še eno. Pravopis piše: *Naš največji pesnik France Prešeren brez vejice, toda: France Prešeren, naš največji pesnik*. Ali v govoru ni oboje razčlenjeno na istem mestu? (Drugače je samo pri skrajno reduciranem gradivu: *pesnik Prešeren — Prešeren, pesnik, čeprav tudi tu ni nemogoče pesnik, Prešeren*.) Mislim, da je treba dovoliti tudi pisavo *Naš največji pesnik, France Prešeren*, kadar nam je ime *pristavek*. S tem bi bilo poenostavljeno in bliže govoru.

Slovenska slovnica 1964 v primeri s svojo prednico 1956 v bistvu ni napredovala — torej je nazadovala. Opravičila za to ima manj, kakor sama meni. Škoda, ki jo imamo zaradi tako silno pomanjkljive vodilne slovenske slovnice, je večja, kot kdo misli: površne, nepopolne in napačne ugotovitve se iz nje širijo v osnovnošolske učbenike in v splošno jezikovno zavest Slovencev: tudi zaradi tega smo tako slabo pismeni. — Tako o drugih učbenikih slovenskega knjižnega jezika kakor o splošni pismenosti bi kazalo v kratkem še kaj napisati.

Jože Toporišič

MIHAILO STEVANOVIĆ, SAVREMENI SRPSKOHRVATSKI JEZIK BEOGRAD, NAUČNO DELO, 1964, 696 STRANI

Južni Slovani, predvsem Slovenci, smo nekoč veljali za narod slovničarjev. To je bilo takrat, ko se je vsak naš izobraženec iz rodoljubja ubadal tudi z jezikom. Zares velikih slovničarjev znanstvenikov, ki bi raziskovali zakonitosti jezika in usmerjali njegov razvoj v knjigi, pa je bilo prav malo, manj kakor bi jih potrebovali. Redke so torej slovnice naših dveh jezikov, slovenskega in srbskohrvatskega. Znanstvene slovnice, ki bi zanesljivo odgovarjala na manj jasna vprašanja o jeziku, še nimamo. Na srbskohrvatskem jezikovnem ozemlju je nad šest desetletij veljala za jezikovni kodeks Maretičeva *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskog književnog jezika*, ki je izšla 1899. leta in nato še dvakrat v ponatisu, namreč 1931 in 1963. Če pripomnim še to, da so pri Hrvatih v celoti, pri Srbih pa deloma vse šolske gramatike zadnjih šestdesetih let več ali manj natančno prirejene po Maretičevi *Gramatiki*, in da se na Slovenskem že nekaj desetletij prenavlja Breznikova *Slovenska slovnica*, potem je jasno, kako je z »narodom slovničarjev«. Poudariti pa je treba tudi to, da je Maretičeva *Gramatika* že ob prvi izdaji le deloma ustrezala svojim jezikovnim in slovničarskim nalogam. Ker je uveljavljala predvsem idejo o enotnem srbskohrvatskem knjižnem jeziku, ni prikazovala jezika v njegovi